

justament això és impossible, perquè qualsevol vocal que es trobi en contacte amb aquesta consonant s'obre en vulgar i tota *i* o *i* s'havien de pronunciar *e*. — ¹² Solament romandria oberta la possibilitat de un *h* (no *h* ni *h*) o de un *y*, però amb aquestes condicions no queda gairebé altra cosa. Modificant la idea de Himly podríem suggerir *nabhâb* 'saquejador, bandit' (*nabhib* en pronunciació granadina), però no s'hi veu clarament una relació semàntica; la comparació amb el llatí *latrunculi*, que és endemés un joc de dames, no és pertinent, perquè *latro* en llatí clàssic no era 'bandit' ni 'lladre' sinó 'soldat'. Un altre que assenyalaria Himly és *'anâyib* 'ullals', que no seria el pitjor semànticament si admetem la idea que unes cartes primitives, anteriors a l'ús del paper, eren d'os, com a peces de dòmino: l'analogia amb aquest joc és molt més real que amb les dames o els escacs. Però *'anâyib* és un plural rar, no comprovat en les fonts vulgars (Dozy, Beaussier, R. Martí etc.): es tracta d'un «plural de plurals», espècie morfològica estranya als arabismes romànics, i de l'existència del qual en l'àrab vulgar s'ha de dubtar. Ultra això, l'hispano-àrab traslladava l'accent en mots d'aquella estructura a la síl·laba anterior. En fi, malgrat la semblança superficial de *naip* amb mots àrabs com *hağğib*, *tubîb*, *zabîb* etc., i malgrat l'etimologia àrabiga en mots com *atzar* i *dau*, tots els camins semblen tancats a una etimologia àrab. — ¹³ L'argument proporcionat a Jacob per Suchier que *ai* no pot ser antic en el romànic, on es redueix a *e*, i per tant és necessari partir d'una base en àrab, ara queda anul·lat a la vista de la nova accentuació en *i*: *naïp* entra en la sèrie romànica de *macip*, *garip*, *esgarip*, *Felip*, *estrip*, *equip* etc. La *b* italiana tampoc no és indicatiu d'arabisme, entre d'altres raons perquè *naibi* pot ser l'italianització del cat.-oc. *naïps*. — ¹⁴ Avui la terminologia catalana de les cartes conté castellanismes (*oros*, *bastos*, *trumfos*), però no ocorria així amb l'antiga (*bastons*, *atots*); al contrari, un terme com *sota* és de procedència visiblement catalana en castellà; són també catalanismes *runfla*, *flux*. — ¹⁵ Citem de l'*Enciclop. Britannica*, ed. Chicago, s. v. *cards*. — ¹⁶ *Ibid.* — ¹⁷ Brunet suposava que el joc d'atzar anomenat *la gresca* en els bans catalans des del 1301 fou el joc de cartes que ens interessa o el seu antecedent a Catalunya (pp. 90, 138, 139, 140); però la documentació d'*AlcM* permet d'identificar *la gresca* com a un joc de daus; cf. a més el següent passatge del *Libre de Ordinacions de la Vila de Castelló de la Plana* (S. xv), on *naïps* i *gresca* apareixen com a jocs diferents: «Item stabiliren e ordenaren que algú no gos jugar a joch de *gresca*, de pota, de violeta --- ne altre negun joch de daus --- raldeta, *naïps*, de baralet --- dins la Vila o terme de aquella» (ed. L. Revest i Corzó, Castelló 1957, p. 43). — ¹⁸ Veg. el testimoni de Littré, s. v. *tarot*; ¿pot venir d'allí el nom de la *sota*, identificat amb el *sota* o 'tinent' per etimologia popular? — ¹⁹ Notem que el nom *tarot* no apareix fins al S. xvi i l'aplicació de *carte* al nou joc

de cartes és de 1393; ningú ens diu quin era el nom donat al joc de 22 cartes a França durant el segle XIV. — ²⁰ En el seu llibret, *El que s'ha de saber de la llengua catalana*, (Palma 1970), p. 49, n. 4. — ²¹ Alart indica la seva font com a D. 573, que és una referència al volum D, p. 573, del seu *Cartulari* guardat a la Biblioteca Municipal de Perpinyà. No ens ha estat possible comprovar aquesta dada amb la seva font. — ²² L'article *cards* de l'*Encycl. Britannica*, citant del llibre de Caroline P. Hargrave, indica que el cast. *naipes* pot venir possiblement de l'hebreu *naibi* «sorcery»; però no ens ha estat possible comprovar l'existència d'aquest mot en l'esmentat idioma.

Naixedor, *naixedura*, *naixement*, *naixença*, *naixent*, *naixer*, *naixó*, V. *néixer*

NAN, -A, 'que és diminutiu en la seva espècie' (subst. i adj.), amb oc. *na(n)*,¹ fr. *nain*, it. *nano*, castellà *enano* i port. *enão*, prové del llatí NANUS, -NA, i aquest del gr. *vāvos* (o *vāvvoç*) id. □ 1.ª doc.: Llull. Altres exs.: *Curial*, NCL. III, 87; *Tirant* (DAG.), Ausiàs Marc, *Poes.* XL.22; Reixac, *Questa*, 179.80. Evidentment raons afectives han afavorit el reforçament del cos breu d'aquest mot. Així tenim una variant masc. *nano* ben estesa que es documenta des del S. xv [1472 «Thomas Caneter, *nano*» (DAG.); Busanebr. (1507) duu: «cavall *nano*-inannus», «*nano*-nannus ---»;² i després repeteixen *DTO*. (1647), Belvitges 1805, Lab. 1839];³ aquesta forma apareix aplicada als nans grotescos que fan part de les processons religioses (*AlcM*) i s'usa en la fraseologia com *pintar St. Cristòfol nano* 'fer veure les coses al revés del que són' (ex. del començ del S. xix en DAG.) i *ballar-li a un els nanos* o *fer ballar els nanos* (davant algú) 'adular-lo, obsequiar-lo sorollosament' (usual a Val.). A Barcelona i en alguns altres llocs del Principat *nano* s'usa familiarment en el sentit de 'nen o xicot', i *nanot*, -ta, en sentit semblant en Alt Empordà segons *AlcM*. A Mall. i Men. és ben viva la variant *nanell*, -lla (gallina *nanella*, ca *nanell*,⁴ etc.) formada amb el sufix -ell, originàriament de diminutiu, que apareix en una sèrie de mots que designen el petit d'un animal (*anyell*, *cadell*, *porcell*) o d'un objecte (*aixadella*, *portella* etc.); *AlcM* registra una variant *aranell* d'aquesta forma.⁵

Hi ha hagut certa vacil·lació en admetre NANU com a base de la forma cast. *enano*, i alguns han pensat en INANIS (documentat també com a INANUS) 'buit', que molt sovint fou usat com a sinònim de 'va, nul, sense valor'; així M.-L. (REW¹, 5819) donava conjuntament NANUS i INANIS com a base de la família romànica, però preferí suprimir INANIS en la 3.ª ed. del REW atenent evidentment les objeccions de Spitzer (*ARom.* IX, 149n.) i de Leite de V.; JCoromines, tractant amb cert detall aquesta qüestió (*DECH* II, 588a27), atribueix la *e*-de la forma castellana a una possible influència del cast. ant. *enatio* 'difforme' o del ll. *inanis* 'va, nul'; no tem en tot cas l'existència d'*inana* f. en una glossa: *CIL* XIII, 7965 (Weisg., *RbGC*, 290).